

da lahko končno veljavno sklepamo le na podlagi jezikovnih ostalin, ki jasno pričajo, da so bili nosilci ketlaške kulture na Štajerskem Slovani. Maderjeva meni, da to pravilo lahko uporabimo za vsa najdišča ketlaške kulture na Avstrijskem. Knjiga nadaljuje z zgodovino raziskav ketlaške kulture na Štajerskem in interpretiranjem glavne literature o tej temi. Vse to se zaključuje s študijo J. Giesslerja, ki v bistvu zanika obstoj samostojne ketlaške kulture ter jo deli v predketlaško ter ketlaško I in II. Ketlaško kulturo obravnava kot karolinški oz. otonskodobni kulturni pojav.

Na trinajstih straneh Maderjeva navaja ketlaška najdišča na Štajerskem, (136-149). V nasprotju z dosedanjimi razmišljanji v zaključnem delu pravi, da ni mogoče ustvariti dokončne podobe ketlaške kulture na Štajerskem, in da je dosedanje opredeljevanje etnične pripadnosti še vedno v mejah domnev. Avtorica se nagiba k temu, da bi sprejela Giesslerjevo opredelitev o bavarsko-frankovski kolonizaciji na Štajerskem. Preseneča jo le dejstvo o sovpadanju ketlaških najdišč in slovanskih toponimov. Na tej podlagi sklepa o sožitju med Bavarci in Slovani. V »*Conversio Bagoariorum et Carantanorum*«, »*decima slavonica*« ter številnih drugih virih in študijah, kot, npr., O. Kronsteiner, *Die alpen-slawischen Personennamen*, Österreichische Namenforschung, Sonderreihe 2 (1981), je dovolj pričevanj o slovanski navzočnosti na Štajerskem vse do 14. st. Na tej podlagi meni zopet Maderjeva, je upravičeno domnevati, da je pojav ketlaške kulture povezan s slovansko navzočnostjo na Štajerskem. Iz metodoloških razlogov pa se zopet vrača k stari tezi o povezanosti te kulture s pojavom Bavarcev in Frankov. Maderjeva ne sprejema teze o ketlaški kulturi kot zgodnjeneški, vendar meni, da je treba še počakati na njeno dokončno opredelitev. Knjigo zaključuje pregled literature, ki zadeva ketlaško kulturo in pa slovensko jezikoslovje. Ta pregled sega vse do leta 1986. Zelo poučna in dobra je karta razširjenosti ketlaških najdišč ter karta toponimov in osebnih imen. Manjka pa podrobnejše dokumentacije sicer bogate ketlaške kulture.

Kljub vsej hvalevrednosti dela, ki ga je opravila, je Maderjeva tokrat zapravila priložnost, da bi se lotila etničnega opredeljevanja na podlagi definicije kulture. To bi jo pripeljalo k večstranski in ne samo k materialni in jezikovni analizi. Prišla bi do rezultatov, ki bi imeli metodološko in historično daljnosežne posledice.

Vinko ŠRIBAR

Emilia Mirmina: Ambiente e storia nel territorio di Faedis. Centro friulano di studi »Ippolito

Nievo« – Atti del convegno regionale del 17 dicembre 1988, Udine 1988.

Centro friulano di studi »I. Nievo« prireja vsako leto simpozije, ki praviloma obdelujejo zgodovinsko, kulturnozgodovinsko, etnografsko, gospodarsko in drugačno podobo krajev, ki so vezani z Beneško Slovenijo, oz. z njenim najbolj zahodnim robom. Za slovensko znanost so ta srečanja in študije zelo pomembni, ker so doslej obravnavali zgodovinsko in jezikovno problematiko, ki je tesno povezana z našim kulturnim izročilom.

Na simpoziju v Faedisu (Fojdi) l. 1988 so obravnavali naslednje teme:

Antonio de Cillia: *Iz narodnega življenja na starem ozemlju Fojde in Soffemberga.*

Emilia Mirmina: *Po sledovih preteklosti na območju Kukanje.*

Vinko Šribar: *Imigracije Alpskih Slovanov v Furlanijo od VII. do XI. st. v luči arheoloških najdb.*

Lucciano Bubba: *O spremembah podobe pokrajine pri Fojdi.*

Renato Bota: *Zgodovinski podatki o mlinih v Faedisu in njegovi pokrajini.*

Franco Vaia: *Morfologija korita hudourniške struge potoka Breg od Fojde (Faedis) in Raščaka (Raschiacco).*

Prostor, ki ga omenjene teme obravnavajo, je prostor vzdolž »pedemontane«, tj. na prehodu iz furlanske nižine v hribovito alpsko zaledje oz. v Slov. Benečijo. V vseh dosedanjih obravnavah so slovenske jezikovne relikte obravnavali kot enovit časovni pojav. V svojem predavanju pa sem pokazal na dejstvo, da imamo v Furlaniji opraviti najmanj s štirimi migracijskimi slovanskimi tokovi, in ker gre za velike časovne in tudi prostorske razlike, se razlikujejo med seboj tudi jezikovni relikti. Ker vse te ugotovitve temeljijo na arheoloških najdbah (v mislih imam seveda migracijske tokove), bi bilo treba študije razširiti in poglobiti. Sodelovanje slovenske znanosti na takih simpozijih je več kot potrebno za obe strani. Furlanskim kolegom pomagamo s svojim znanjem oz. poznavanjem lastnega jezika in lastne zgodovine, svoje zgodovinoslovje pa bogatimo z novimi spoznanji. Poudariti je treba, da so sodelujoči na simpozijih »I. Nievo« znanstveno zares neoporečni; to dokazujejo številna besedila s prejšnjih simpozijev. Sicer za tako kakovost jamči Univerza v Vidmu kot organizatorica ustanove »Centro di studi I. Nievo.«

O tem, kako resno je treba obravnavati simpozije, ki jih organizira ta ustanova, nam pričajo teme nekaterih simpozijev: leta 1987 Običaji in historični motivi na ozemlju Taipane-Tipane (Tipana je v geografskem središču Beneške Slovenije). Leta 1986 je bil v Tarcentu-Centi simpozij z naslovom Tarcento

e la sua montagna. Med drugimi je na tem simpoziju sodeloval tudi Valentino Simonitti s temo »Slovenci doline reke Torre. Preteklost in sedanost skupnosti, ki umira.« Tudi sicer so se nastopajoči s svojimi prispevki lotevali v glavnem zgodovine Beneške Slovenije. Omenil bi še simpozij v Attimisu iz leta 1982 in s temo: *Attimis in njegovo ozemlje v znamenju zgodovine*. Omenjam ga pa zaradi tega, ker bo v Attimisu simpozij tudi letos, vendar s poglobljenim interesom za zgodovinska dogajanja. Sodelovati je vsekakor treba, ker »Centro di studi Neviani« sooblikuje zgodovinopisje slovenskega naroda.

Vinko ŠRIBAR

G. G. Corbanese: *Il Friuli, Trieste e l'Istria nel periodo veneziano* (Grande atlante storico, cronologico comparato). Udine 1987.

Med recenzijami, ki sem jih pripravil za 38. številko *Arh. vest.*, je bila prva knjiga istega avtorja, tudi pod enakim naslovom, vendar za čas do vključno zgodnjega srednjega veka. Temu delu smo posvetili zelo veliko pozornosti, ker je to bilo prvič, da so v kakšni italijanski zgodovini posvetili toliko pozornosti Alp-skim Slovanom. Prva knjiga je izredno pomembna tudi za nas, slovenske arheologe. Druga knjiga nadaljuje oris zgodovine Furlanije, Trsta in Istre v visokem in poznem srednjem veku in vse do nove dobe. Za arheologe naj bi te vrstice veljale predvsem kot opozorilo, da je izšel tudi drugi zvezek historičnega atlasa tistega prostora, ki je bil za nas vedno zelo pomemben. Kot arheolog se ne čutim pristojen, da bi recenziral historični tekst in pa kartografsko obravnavo obdobja po letu 1000, vendar me ta tekst navdušuje, ker nam daje možnost pregleda nad zgodovino poznega srednjega veka istih ljudstev, ki smo jih obravnavali v obdobju zgodnjega srednjega veka. Zdi se mi, da tudi ta, drugi zvezek Corbanesejevega atlanta, zasluži vso pozornost iz metodoloških razlogov. Zdi se mi, da bi več Corbanesejevih kartografsko-metodoloških prijemov v tem zvezku arheologi lahko s pridom uporabili tudi za demonstracijo in študij v arheoloških obdobjih. Avtorju je videti, da je šolan za velikega sistematika, ki zna zelo veliko pojmov spremeniti v kartografski jezik. Dejansko je znal skoraj vse pojme spremeniti v karte razširjenosti. Na ta način je čitanje njegovih besedil spremenjeno v vizualno doživljanje kartografskih pregledov. Corbanese to počne tudi z vsemi drugimi pojmi, ki jih je lahko urediti po določenih kazalnih, kot, npr., kronološki, abecedni itd. Tako se je obsežno zgodovinsko besedilo o Severovzhodni Italiji, Istri in Julijskih Alpah spremenilo v »atlant« doslej najbrž neznane kakovosti. Menim, da si

ne moremo dovoliti, da te knjige ne bi spoznali. Corbanese je prinesel v zgodovinoslovje prijeme, mimo katerih pisanje študij o zgodovinskih in arheoloških obdobjih ne bo več moglo.

Vinko ŠRIBAR

G. C. Susini: *Epigrafia romana*. Guide allo studio della civiltà romana dir. da S. Calderone e S. D'Elia, X, 1, Jouvence 1982. 228 str., 64 tabel.

Susinijeva Rimska epigrafika ni nov poskus klasičnih uvodov v vedo, kakršnih imamo kar nekaj zelo dobrih, od R. Cagnata (*Cours d'épigraphie latine*, Paris 1914³), I. Calabi Limentani (*Epigrafia latina*, Milano: izhaja dopolnjeno v novih izdajah) in E. Meyerja (*Einführung in die lateinische Epigraphik*, Darmstadt 1973), ampak je vodič, ki želi opozoriti na nove in doslej manj opažene oz. zanemarjene vidike študija epigrafike in prispevati k bolj stimulativnemu čitanju rimskih napisov. Študij rimskih napisov je namreč ključnega pomena za vsakega, ki se ukvarja z antično zgodovino; avtor v kratkem uvodu citira besede Artura Solarija, učitelja, ki ga je visoko cenil: »Če hočete resno študirati antično zgodovino, se naučite razumeti napise; študirajte epigrafiko ali pa pojdite sadit zelje!«

Knjiga je smiselno razčlenjena na tri dele: 1. Rimski napisi, 2. Epigrafika: sporočilo in zgodovina, in 3. Kako se znajti v stroki in kako raziskovati; vsak od teh delov pa na vrsto poglavij, ki jim vedno sledijo dragoceni bibliografski napotki. V prvem poglavju prvega dela (Epigrafika) opredeli pomen rimske epigrafike v antiki in danes od kurzivnih napisov na zidovih, namenjenih kratkotrajni uporabi, pa napisov na predmetih za domačo rabo, na keramiki, steklenih in bronastih predmetih, nakitu etc. (t. i. *instrumentum domesticum*), ki so s trgovino prepotovali dolge razdalje, do monumentalnih počastilnih, sakralnih in nagrobnih spomenikov, ki so želeli sporočiti ovekovečiti »za večno« (*titulis manebis in aevum*, na spomenikih boš ostal za večno). Opozarja na širši kontekst, v katerem je treba gledati napis: bazo oz. zgradbo, ki ji napis pripada; samo besedilo napisa; pisavo, v kateri je napisano; širše okolje, ki mu je bil napis namenjen. Za določene vede so napisi edini vir, oz. eden od glavnih virov: za študij abeced, paleografijo, v veliki meri za onomastiko in prozopografijo. V naslednjih poglavjih se dotika najrazličnejših vidikov epigrafske tematike. Rimski napisi dokumentirajo rimsko civilizacijo predvsem v luči posameznikov in njihovih družin; v nasprotju z grškimi napisi, ki jih sestavljajo navadno zelo majhne črke, so